

SÉRSEKSZÖLŐS

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 3

2. Sérsekszőlős bemutatása 4

3. Örökségünk 5

*A településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek,
településképi jellemzők*

4. Építészeti útmutató 7

Telepítés

Tetőhajlásszög

Magasság

Tetőforma

Színek

Kerítések

Kertek

Anyaghasználat

Ajtók, ablakok

Erkélyek, tornácok

Homlokzatképzés

5. Mai példák 18

6. Utcák, terek 19

7. Hirdetések, reklámtáblák 20

8. Impresszum 21

BEVEZETÉS

Nagy örömmel készítettük el Sérsekszőlös község településképi arculati kézikönyvét, melyben a Tabi járás településének történetét, természeti és épített értékeit gyűjtöttük össze. A dokumentum közérthető, átfogó ismeretanyaggal látja el olvasóját. Annak megismerése nem csak a helyi lakosság számára lehet hasznos, hanem a település élete iránt érdeklődő embereknek is. A község épített értékeinek bemutatása, az építészeti ajánlásaink nagy hangsúlyt kaptak a kiadványban. Az általunk helyesnek vélt, szakmai szempontoknak megfelelő építészeti megoldásokat ábrákkal, illetve fényképekkel

szemléltettük. A lakóházak színe, homlokzata, tetőformája a megfelelő esetben egységet alkot. Egy rosszul megválasztott kerítéselem, vagy színezés ronthatja a településképet. Ezért a kerülendő példákat is feltüntettük, hiszen ezek építészetben, beépítésben való mellőzése is fontos. A közösen megalkotott szabályok betartása hozzájárulnak az egységes településkép megőrzéséhez, annak megővéséhez. Reméljük, hogy ajánlásainkat a lakosság a gyakorlatban is alkalmazni tudja. Fontos kiemelni, hogy jelen dokumentum nem tekinthető lezártnak, hanem

sokkal inkább egy folyamatosan bővülő, új ismeretekre nyitott, szemléletformáló kiadvány.

SÉRSEKSZÖLŐS BEMUTATÁSA

2

Sérsekszőlős Somogy megyében, a Tabi járásban található. Tabtól északi irányban, attól 4 km-es távolságban helyezkedik el. Aszfaltozott úton Tab és Ecseny irányából elérhető. A személygépkocsi mellett, autóbusszal is megközelíthető. A hajdanán népesebb települést 1930-ban 385 fő lakta, ez a szám 1949-től jelentős csökkenést mutat. A község lélekszáma a 2015-ös adatok alapján 145 fő.

A mai település területén már a késő avarkorban is éltek emberek. Erre bizonyíték az itt megtalált egykori temető. A ma ismert település két részből keletkezett. Az egyik korábban Zala községhez tartozott és Szőlőspusztának hívták. Már 1082 táján, a Szent László által a veszprémi káptalan részére kiállított megerősítő levélben szerepelt a neve. Elnevezését onnan kapta, hogy jelentős szőlőterületekkel rendelkezett, több forrás is említi az itt dolgozó szőlőműveseket. 1229-ben a székesfehérvári káptalan tulajdonába került, ekkor a szőlőspusztai bor eljutott még Budára és Szegedre is. 1411-ben Csapi András, 1438-tól a Batthyány család, később a fajszi Ányosok birtokába került, majd 1583-tól a Zichy családé lett. Zichy Ádám magyarokat és néhány német családot is telepített be a pusztára, ennek eredményeként 1856 körül már 70 magyar és 8 német lakója

A község másik része Sérsekhegy, eredeti nevén Sársok volt. 1402-ben a Marczali család birtoka lett. Sérsekhegy és Szőlőspuszta 1921-ben egyesült Szőlőssérsek néven, de öt év múlva, hogy könnyebb legyen kimondani, megkapta a mai Sérsekszőlős nevet. Ekkortól kezdve, mivel földet és házhelyeket kezdtek parcellázni a területen, megindult a lakosság jelentős növekedése.

Az első világháború elérte Sérsekszőlöst is, ezzel felforgatva a lakosok életét. A háború miatt 35 helyi kapott katonai behívót.

Az 1930-as években már 400-hoz közelített a lakók száma. 1932-ben alakult meg a felekezeti népiskola, 1939-ben pedig az ezután 9 évig fennálló tejszövetkezet. Annyi szarvasmarhát tartottak ekkor a faluban, hogy tejfelesleg is keletkezett: ezt a tabi üzembe szállították. A második világháború végén jellemző kitelepítések a községet is érintették. 1947-ben 45 német családot telepítettek ki Németországba, helyükre a Felvidékről kitelepített magyarok költöztek. Sérsekszőlős első termelőszövetkezete az 1950-től, 1956-ig fennálló Új Gazda volt, ami 1958-ban Augusztus 20. néven alakult újjá, majd 13 évig működött önállóan. A későbbiekben egyesült a zalai Előrével, majd pedig a tabival is. A településen 1977-ben megszűnt az általános iskola, azóta Tabon tanulhatnak a település gyermekei.

A falut a Sérsekszőlősi- vízfolyás keleti irányból határolja, a vízfolyás mentén kísérlő növényzet magasodik. A szántók, a legelők övezte községet a távolból erdőségek veszik körül. A település dombvidékre épült, utcái kanyargósak, egyes esetekben nagyobb lejtéssel bírnak. A község hagyományos lakóházai az oldalhatárra épült, oldaltornácos parasztházak. A tornác oszlopai általában vakoltak, de találunk példát faoszlopos kivitelezésre is. Egy nagyobb, vagy két kisebb ablakkal néznek az utcafrontra, előttük rendezett előkertek, melyek alkalmasak egy kisebb virágoskert kialakítására. A homlokzat felső részén található két nyíláson fény, illetve levegő áramolhat a padlástérbe. A falak külső színezése jellemzően világosak, fehérek. Az uralkodó tetőforma a nyeregtető, cserépfedéssel borítva. A gazdasági épületek, ólak az épületek mögött kaptak helyet. Találunk példákat L alakú házakra, amelyek a parasztház típusú épületek oldalirányban történő bővítésével jöhetett létre. Ezek jellemző fedése a cserép, vagy a pala. A később épült kockaházak más stílusjegyeket hordoznak. A felújított lakóházai szépen illeszkednek az utcaképbe. Jellemző fedésük a cserép. Többszintes lakóépülettel szintén találkozhatunk, a település Tabhoz közelebbi részein.

ÖRÖKSÉGÜNK

Szent Mihály templom

A település római katolikus temploma a Rákóczi utcán található. Díszes korláttal határolt lépcsősor vezet az utca melletti járdáról a templomba. Zömök tornya a hajó délkeleti sarka előtt a hajó homlokzata elé lép. A sekrestye a hajó bal oldalán van, keletre néző ajtóval. A templomudvar szerény méretű, de gondosan rendben tartott. Az építmény balján egy tekintélyes méretű fenyőfa magasodik, jobbán kőkereszt található. A kőkeresztet Pék Józsefné és fiai állíttatták 1911-ben. A helyiek vallási ünnepek alkalmából szépen díszítik a templomot, karácsony idején hangulatos jászollal tisztelegnek az ünnep előtt. A templom 1974-ben épült, freskóit dr. Takács Lajos tabi esperesplébános készítette, 2002-ben tornyot építettek hozzá, ezzel templomi rangra emelkedett. A torony méretéhez képest nagy bejárattal rendelkezik. Az épület nagyméretű ablakait sűrű, vízszintes irányú, lécezés fedi.

A volt iskola épülete

Az egykori iskola épülete az utcával párhuzamos tetőzetű, falusi középület. A kúriák formavilágára emlékeztető épület a XX. században épült. A dél homlokzati ablakok eredetiek, a homlokzatot és a fedést felújították.

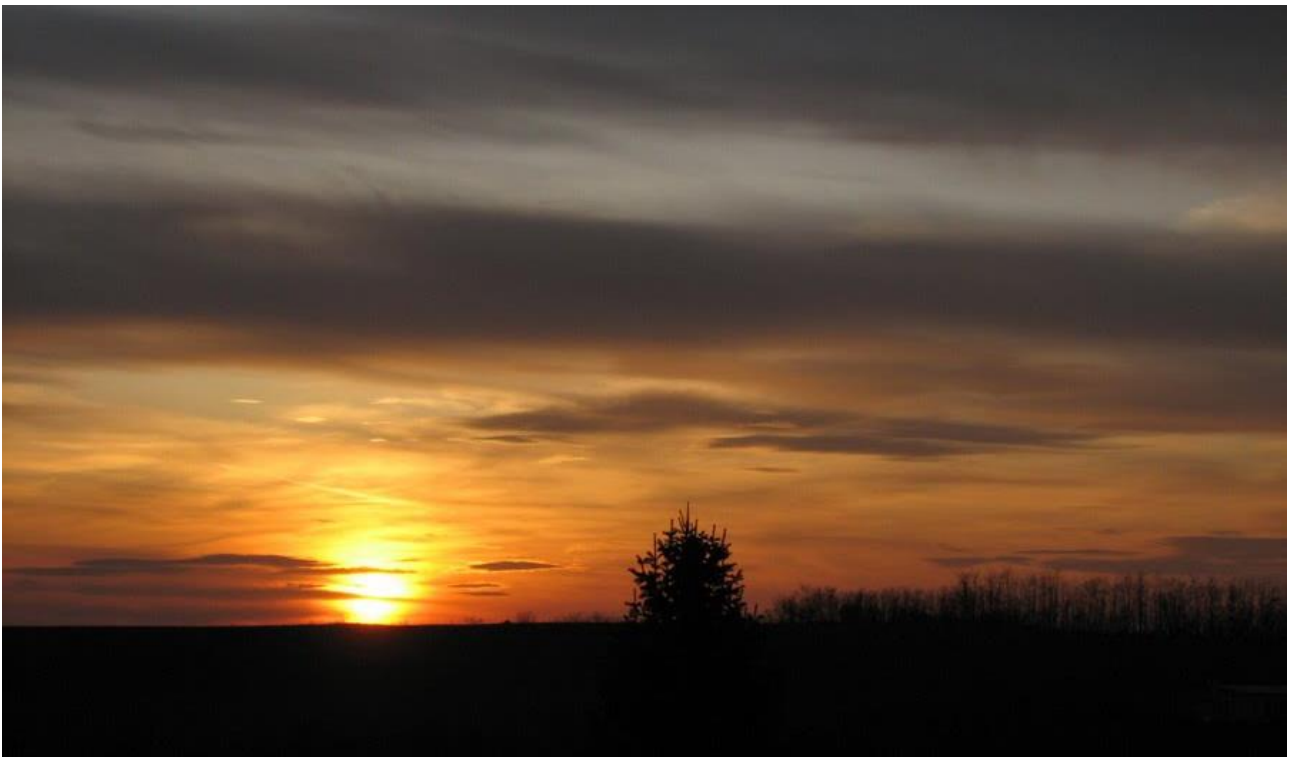
Harangláb

Az iskola épülete mellett található, a szintén helyi védelem alatt álló harangláb. Az egyszintes építmény fémlemezes fedéssel rendelkezik. A korábban vakolt homlokzatfelületek felett téglá, fogrovatos párkány és csüngő eresz látható. Építési ideje a XX. század elejére tehető.

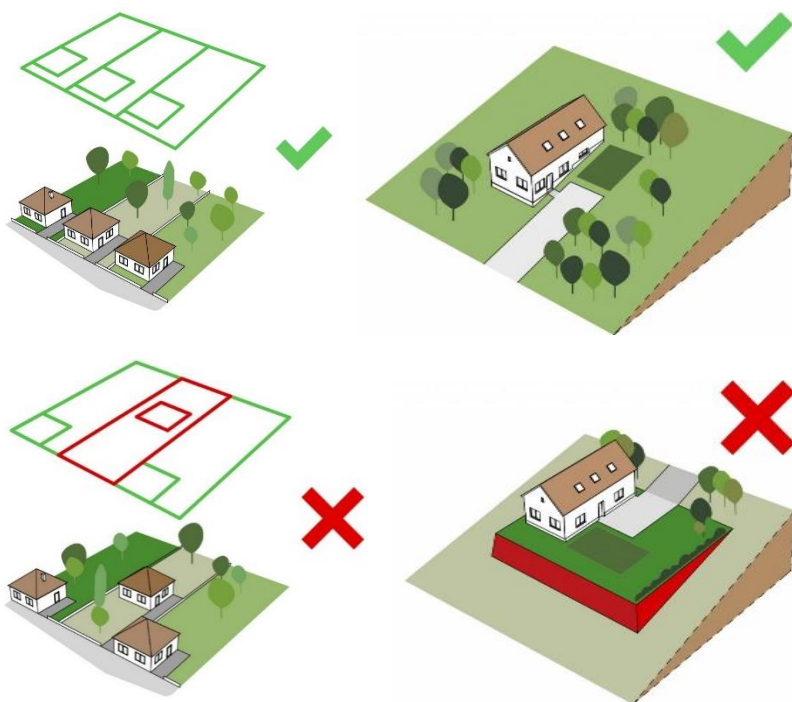

Természeti értékek

A település dombjai, legelői, szántói idilli képet festenek. A pihenni, kikapcsolódni vágyó emberek ajánlott úticélja lehet. A környék vadállománya igen jelentős. A Balaton déli vízgyűjtőjének szárazulatai, berkek, halastavak, nádasok, gyepek és lápos talajon kialakult szántók területébe beletartozik Sérsekszőlős is.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

TELEPÍTÉS

Sérsekszőlős egykor két részből állt. Nevét onnan kapta, hogy régen jelentős szőlőterületekkel rendelkezett. A község közigazgatási területe dombvidéken, szép táji környezetben fekszik.

Az épületek fő homlokzatai nem ugranak ki az utcáfrontra elő és oldalkertek a telepítésben mindenhol megjelennek. A tetőidomok tengelyei egymással párhuzamosak. Az épületek merőlegesen az főút tengelyére. Új házak építésekor figyelni kell helyi építési szabályzatban leírtakra és annak megfelelően kell illeszkedni a környezethez. Az utca felőli homlokzatok távolsága a kerítéstől adott. Ettől a vonaltól kijebb vagy hátrébb helyezni az épületet nem javasolt.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Sérsekszőlőkre és a térségre jellemző hogy a tetőhajlásszögek mindenhol megegyeznek. Általánosságban 40 fok körüli szöget zárnak be. Ezzel a hajlásszöggel rendelkező házak arányát érdemes figyelembe venni tervezéskor és a meglévő utcaképtől eltérőt alkotni kerülendő. A magasabb vagy alacsonyabb hajlásszöggel rendelkező épületek elronthatják a falu összképét. Nem az a cél, hogy ugyanolyan házakat létesítsünk, de mindenképp előny az alkalmazkodás.

MAGASSÁG

A faluban a családi házak magassága és szint száma megegyezik. Az egyszintes családi házak fordulnak elő legtöbbször. Több szint esetén az utólagos ráépítés vagy a tetőtér kialakítás a jellemző.

A foghíjas telkeken illetve be nem épített területeken a magasabb és alacsonyabb házak tervezése kerülendő. A túl magas házak elvehetik a napfényt a szomszédos épületektől, az alacsonyak pedig rontják az összképet. Ehhez mérten fontos már a tervezési folyamatoknál átgondolni mindent.

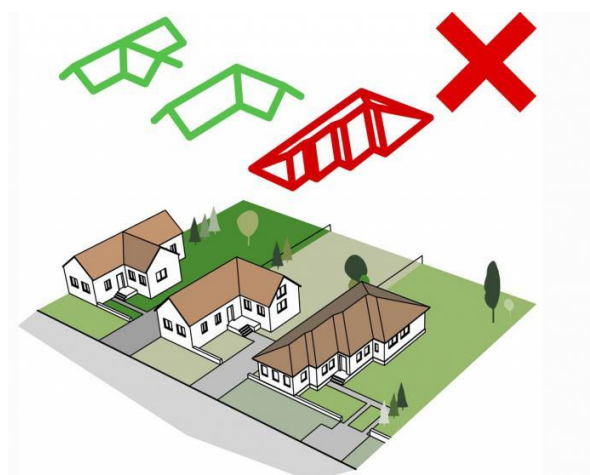
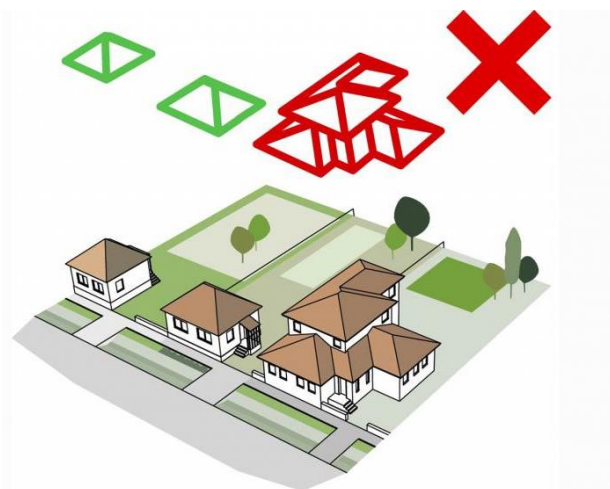
TETŐFORMA

A térségben az épületek tetőidomaira az egyszerű formák a jellemzőek. Ilyen a nyereg- vagy a sátoztető. A hagyományos tetőkialakítások a legelterjedtebbek a világon. A kialakításuk egyszerű és időtálló.

A magastető erre az éghajlatra a legjellemzőbb, hiszen az esőtől és hótól ez védi meg a legjobban az épületeket. A csapadékvíz elvezetés a legegyszerűbben így oldható meg.

Azonos tetőformák alkalmazásakor közel azonos magasságra kerül az eresz és a tető gerince, a harmóniát nem bontják meg tetőfelépítmények, így nyugodt utcakép jön létre. Magasságuknak köszönhetően az utólagos tetőtér beépítés is jellemző. Így nincs szükség plusz emeleti szint ráhúzására.

Bonyolult, vagy összetett tetőformák kerülendők. Új ház tervezésénél a szomszédos épületek figyelembevételével kell illeszkedni a környezethez. A nyeregtetős házakból álló utcaképbe nem kerülhet tördelt, összetett tetőformájú épület. Minden esetben a településkép megőrzése az alapvetés. Attól eltérni nem ajánlott.

SZÍNEK

A települések harmonikus utcaképében nem csak a magasságok és az épületek elhelyezése fontos, de a színvilág és az anyaghasználat is.

Hagyományosan a fehér és világos színek a jellemzőek. Ezt figyelembe kell venni homlokzat kialakításkor vagy felújításkor. Színhasználatban a világos, föld illetve pasztellszínek a jellemzőek. Javasoljuk, hogy más színösszetételben egymástól elütő vagy eltérő színeket ne használjanak. Díszítéshez mérsékelten lehet más színt és anyagot felvinni a homlokzatra.

Azokat a színeket kell előnyben részesíteni, amik a használt anyagokkal és a természetes építőanyagok színeivel harmonizálnak. Javasolt a látszó téglafelületek, természetes kő- és faburkolatok alkalmazása a homlokzati felületek egy-egy részletén.

Kerülendő furcsa mintázatok, színek és a természetkárosító anyagok használata.

Példa a **nem javasolt** homlokzatszínezésre. A képen is látható, hogy nagyon eltérő, nem passzol a környezetébe.

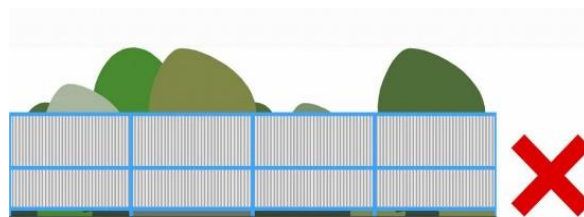
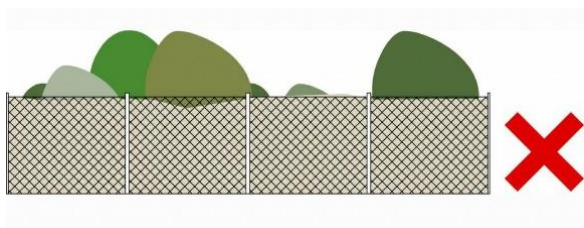

Példa a **megfelelő** és illeszkedő színhasználatra. Javasolt a fehér vagy a világos pasztellszínek használata, sötét színű fa nyílászárókkal, vöröses cserépfedéssel.

KERÍTÉSEK

Példa a településen a kerítés kialakítására. A fa kerítés természetes hatással bír és színeiben pedig harmóniában áll a környezettel.

A meghatározó jellegzetesség megőrzése érdekében fontos az utca és a lakóingatlan területének elválasztására szolgáló kerítések egysége is.

A településen hagyományosan az áttört kerítés a jellemző, alacsony tömör lábazat kialakításával. *A kezeletlen felületű, tömör, beton elemes kerítés új kialakításnál kerülendő.* A teljesen áttört drótfonatos kerítés, vagy áttört, de nádszövettel zárt kerítés utcafronton kerülendő.

KERTEK

Az épített értékeken túl nagy szerepe van a növényzetnek is a település életében, a növényalkalmazást jelentősen befolyásolja a terület eredeti növénytakarója, mely ebben a térségben az ezüsthársas bükkös és a gyertyános kocsánytalan tölgyes. Ennek megfelelően a cser- és kocsánytalan tölgyek (*Quercus cerris* és *Quercus petraea*), illetve az ezüsthárs (*Tilia tomentosa*) és a bükk (*Fagus sylvatica*) a fő állományalkotó fajok, melyeknek fajtái bátran megjelenhetnek a település közterületein és a kertekben is egyaránt. A

tölgyfélék tekintélyes méretüknek köszönhetően parkokba javasolhatók, míg az ezüsthárs számos fajtája, például a 'Szeleste', a 'Zentai Ezüst' és a 'Teri' kisméretűek, szabályos, kúpos koronával rendelkeznek, így kiskerti használat mellett kiválók utcai sorfának is. A másik két őshonos hársunk, a nagylevelű (*Tilia platyphyllos*) és a kislevelű

hárs (*Tilia cordata*) egyaránt jó alkalmazkodóképességűek, szép szabályos koronát nevelnek

és rengeteg fajtájuk ismert, melyekkel hangulatos, árnyas kertrészeket alakíthatunk ki és virágzáskor illatukkal is elbűvölnek. Ilyenek többek között a kislevelű hárs 'Greenspire' és 'Greenglobe' fajtái, melyek akár utcafásításra is alkalmasak, valamint a nagylevelű hárs 'Pannónia' és 'Ági' nevű fajtái, utóbbi viszont leginkább parkokba való tekintélyes méretének köszönhetően. A juharok ugyancsak jó várostúrásukról, alkalmazkodóképességükről és változatos fajtaválasztékukról híresek. A korai juhar (*Acer platanoides*) kompaktabb fajtái, a 'Fairview' vagy az oszlopos 'Columnare' megállja kertben is a helyét, míg terebélyesebb fajtái, például a 'Cleveland', 'Crimson King', 'Deborah' inkább parkfának alkalmasak, bár utóbbi

kerekded koronájával utcafásításra is használható, őszi lombszíné pedig lenyűgöző. Mezei juharok (*Acer campestre*) közül a 'Royal Ruby' vörösen kihajtó leveleivel, majd ősszel újra vörösbe öltöző lombjával a kert ékessége lehet azon túl, hogy terebélyes koronájával árnyékot biztosít. Megemlítendő még az 'Elsrijk', melyből akár sövény is nevelhető, vagy az utcasorfának alkalmas, lapított gömb koronájú, tömött ágrendszerű 'Nanum' is, mely igen ellenálló és igénytelen.

Körisek közül a magas kőris (*Fraxinus excelsior*) javasolható leginkább, 'Nana' fajtája utcafásításra is kiváló, de választhatjuk az 'Atlas'-t vagy a különleges sárgavesszős 'Jaspidea'-t is a kertekbe, parkokba egyaránt. Ugyancsak ajánlható a kétbibés galagonya (*Crataegus laevigata*) 'Paul's Scarlet' fajtája, mely igen mutatós virágzáskor és habitusának

köszönhetően kis helyen is elfér. A társulásra jellemző cserjefélék közül kiemelendő a veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*), illetve a közönséges mogoró (*Corylus avellana*). Az előbbi gyönyörű vesszőszínével díszít, míg az utóbbi ehettől termésének köszönhetően közkedvelt. A veresgyűrű som fajtái közül választható többek között a 'Winter Beauty', a mogorónak pedig a csavarodott ágrendszerű 'Contorta' vagy éppen 'Atropurpurea' fajtája, melyek igazi díszei

lehetnek a kerteknek. Kecskerágók közül ismerünk számos talajtakaróként is használható alacsony fajtát, melyek akár cserjefoltokba, akár évelőkkel párosítva, vagy kerítés elé kiválóak, de nagyon jól mutatnak sötét lombú cserjék előterében is. Ilyen például a naposabb fekvést igénylő arany kúszó kecskerágó (*Euonymus fortunei 'Sunspot'*) vagy éppen a fehér tarka kúszó kecskerágó (*Euonymus fortunei 'Emerald Gaiety'*). Nagyon jól társíthatók hozzájuk harangvirágfélék (*Campanula sp.*). Fák alá gyeppótlónak, árnyékos részein a kerteknek jól alkalmazhatók a meténgfélék (*Vinca sp.*), illetve a podagrafű (*Aegopodium podagraria*).

Az előkertekbe, illetve a kerítések előtt húzódó zöldsávokba bátran javasolhatók évelőágyások, cserjefoltok, gyümölcsfák, melyek még karakteresebbé teszik az utcaképet. Ültethető dió, alma, körte, cseresznye, meggy, de megjelenhet a szőlő is a kertekben.

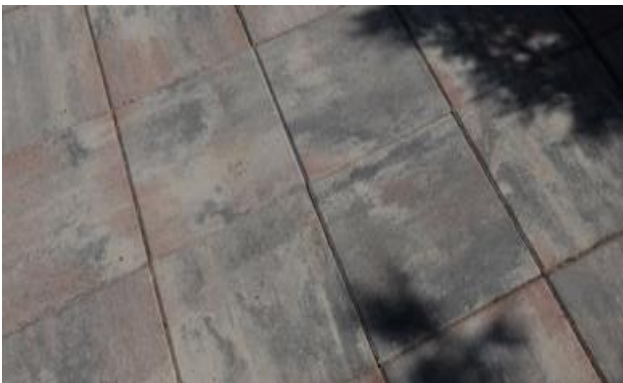
ANYAGHASZNÁLAT

Településképi szempontból a cserép, nád, természetes pala tetőhéjalás **javasolt**. A színek harmonikus egymásmellettsége jelentősen növeli az épület esztétikus megjelenését.

Homlokzatokon a vakolat mellett megjelenhet a fa vagy a tégl.

Terek burkolataként aszfalt és beton helyett a térburkolat célszerű.

Kerülendő a településképi és környezetvédelmi szempontból is káros hullámpala.

AJTÓK, ABLAKOK

A hagyományos épületek ablakai általában álló téglarányúak, azaz magasabbak, mint szélesebbek. A nyílások keretezése a módosabb épületekre volt jellemző. Anyagában ez lehetett vakolat architektúra, lehetett a zsaluhoz kapcsolódó faanyagú keretezés, valamint a látszó téglafelületen jelzés.

Itt látható két jó példa, melyek irányadóak lehetnek a felújításokkor. Kerülendő a műanyag redőnyök alkalmazása. Helyettük inkább a népi építészetre hajazó zsalugáter ajánlatos.

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

A magyar falvakban érdemes az erkélyek helyett a népi építészetre jellemző tornácos kialakítást választani új házak építésekor. Rengeteg szép példa felelhető ezek közül a megoldások közül és felújításra is találunk az ország teljes területén követendőket. A magyar építészetben még mindig jelentős szerepe van a fának és a fa megmunkálásának. A tabi térségben pedig a fa oszlopos tornác kialakítása a jellemző.

Példák a településen javasolt tornácos parasztház jellegre, melyek a tabi térségben a sváb parasztházak alapján fa pilléresek voltak, az utcai homlokzaton íves nyílással.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A hagyományos magyar falvak népies házai általában vakolt fehérek voltak. Az utcai homlokzaton az ornametikákat eltérő színezéssel hangsúlyozták. A vakolat architektúra csak a módosabb házaknál jelent meg. Minden térségnek meg volt a saját díszítésre jellemző szimbólum rendszere.

Hagyományosan a szobák néztek az utca felé, az ablakosztás rendszere formálta a homlokzatot. A díszítő motívumokat általában a nyílászárók körül fordultak elő és az utcafronti homlokzatokon. Tehetösebb családoknál a családra jellemző ábrákat is láthattunk.

Somogy megyében illetve a Tabi járásban rengeteg sváb parasztház található, melyek mérvadók lehetnek. Ezekből a példák közül javasolt meríteni a homlokzatképzésekkor.

MAI PÉLDÁK

5

RÉGI, NÉPI ÉPÍTÉSZETI KARAKTERT HORDOZÓ ÉPÜLETEK FELÚJÍTÁSA, VAGY ÚJ ÉPÍTÉSŰ ÉPÜLETEK ELHELYEZÉSE HAGYOMÁNYOS ÉPÜLETEK KÖRNYEZETÉBEN

Népi építészeti értéket hordozó épületek gondos felújítása fontos feladat. Figyeljünk oda a részletképzésre, arra, hogy a felújítás következtében kialakuló homlokzat hatásában, karakterében a település hagyományos épületeire jellemző maradjon. Épületbővítés lehet tetőtérben, vagy az utcai homlokzat megtartásával az udvar irányába.

A mai kor igényeinek megfelelő, de a régi karaktert megőrző felújításokra mutatnak példát a képeken szereplő épületek.

UTCÁK, TEREK

6

A település fő utcája a Rákóczi utca. Ahogy a faluba beérünk, rögtön láthatunk építészeti értéket őrző parasztházakat, amik a térségre jellemző jegyeket őrzik. Még ma is láthatjuk az egykori iskola épületét a Szabadság utcán, majd tovább haladva láthatjuk a Szent Mihály kápolnát a kőkeresztel.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

7

A színes, nagyméretű molinók kerülendők. A mai reklámfelületek méretükben és színvilágukban teljesen eltérnek a környezetüktől. Feltűnésükkel elnyomják a helyi települési összképet és hangulatot.

A településen a minden színben pompázó színes reklámtáblák, feliratok, fényreklámok helyett a hagyományos cégérek, vagy ahhoz hasonló visszafogott megjelenésű stílusos táblák elhelyezése **javasolt**. Ezeken a cégérek, vagy táblákon sokszor csak közérthető szimbólumokkal hívják fel a figyelmet az adott tevékenységre. Visszanyúlnak a hagyományokhoz, felhívják a figyelmet az ősi mesterségekre és nem bontják meg az épületek homlokzatait.

IMPRESSZUM

SÉRSEKSZŐLŐS KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

HONLAPCÍM: www.sersekszolos.hu

E-MAILCÍM: sersekszolos@gmail.com

POSTACÍM: 8660 Sérsekszőlős, Szabadság u. 15.

TELEFON: 06-84 320-413

POLGÁRMESTER: Teleki Ákos Zoltán

FŐÉPÍTÉS: Farkas István

FŐÉPÍTÉS E-MAILCÍME: sersekszolos@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Kovács Krisztián

SZÖVEG: Bujáki Bence, Kőrösi Emese Edit

FOTÓ: Farkas István

ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Kovács Krisztián

Sérsekszőlős, 2017. december 04.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!

Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozókkal kapcsolatos témakörökben szereplő javaslatok között, máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amelyek a település arculatát, karakterét kedvező irányba módosíthatják.

A kézikönyvben kerülendő példaként szereplő képek nem a településen készültek.